

A vizsgálatok gyakorlati kérdéseire vonatkozó elvek közül nagyon fontos és produktív annak az elvnek a hangsúlyozása, hogy a fordítások bírálatában mindent a szövegegész szempontjából értékeljünk, vagyis a fordításkritika nem merülhet ki a szöveg egyes részleteinek egyoldalú számonkérésében, hanem láttatni kell a szövegegész meghatározó szerepét.

3. Szűcs Tibor vizsgálati elvei és vizsgálatainak eredményei elfogadhatók, sikeresek, figyelmet érdemlők. Bizonyíthatjuk ezt azokkal az értékelésekkel is, amelyeket az előzőkben több esetben is érdekment már jeleztünk, kiemeltünk.

Könyve egyértelmű szakmai elismerésre készített már csak azért is, mert jelentős mértékben gazdagíthatja, javíthatja a fordításkritika egész módszertanát, és így cáfolata lehet a fordíthatatlanság mítoszának (197).

Érdemeinek egyik forrása eddigi tevékenysége, amibe beleértődik az ebbe a témakörbe tartozó több közleménye, előadása, egész tudományos munkássága, továbbá a pécsi és a müncheni oktatói tevékenysége. Minderről ő maga (is) tájékoztat, amikor könyve előtörténetéről beszél, ami kétségtől kedvező körülményt jelent: „... eddigi szakmai pályafutásom egyes fontosnak tartott szálai itt összefutnak, s ebben a kérdéskörben bizonyos szintézist kínálnak” (10).

Szabó Zoltán

Bolla Kálmán (szerk.)

Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások I-II.

(Művelődés és Kultúra 1.)

Új Mandátum Könyvkiadó – Zsigmond Király Főiskola:

Budapest, 2005. 656 + 691 p.

A hetvenes években az ELTE Fonetikai Tanszékén a rendelkezésre álló infrastruktúrát és szaktudást kihasználva Bolla Kálmán pro-

fesszor irányításával egy sor (akkor) kortárs nyelvész önvallomását vették fel videóra (egy portré – Szépe György – nem monológ, hanem interjú: ő Horányi Özséb kérdéseire válaszol), majd ezekből bibliográfiával és méltatásokkal kiegészítve 1994 és 2002 között 51 füzet is megjelent. A „videó-portré” sorozat neve először *A hetvenes évek magyar nyelvészei. Pályaképek és önvallomások*, majd *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* volt. A jelen kiadvány ennek a sorozatnak két kötetté tördelt, többszörösen kiegészített és – ami a legfontosabb – immár nyilvános könyvforgalomban elérhető változata. (A szó szoros értelmében „elérhető”, hiszen a másfélezer oldalas munka 4480 forintos ára a mai viszonyok között nem számít soknak.)

Az ilyen formájú „pályaképek és önvallomások” műfajnak ez tudtommal első képviselője (legalábbis a tudományban, mert a politikai történelemben hasonló „oral history” interjúk már készültek, de egyedileg), de az a – jobb szó híján – mozgalom, hogy sikeres nyelvészek (elérjük tett kérdőívre válaszolva vagy kamerába beszélve) mintegy kollektíve visszatekintsenek életükre és munkásságukra, és ez nyomtatásban közzétételük, már legalább negyed évszázados.

Maga az alapötlet – ha úgy vesszük – persze sokkal régebbi: Szent-Györgyi Albert ugyanis így kezdi *Lost in the Twentieth Century* című önéletrajzi vázlatát: „Szülővárosomban az a mondás járja, hogy az a létező legolcsóbb temetés, ha az ember kezébe fog egy szál gyertyát és maga megy ki a temetőbe.” (A jellemző című írás eredeti megjelenési helyét nem ismerem, csupán másolatban olvastam – hogyan is lehetett volna másképp, hiszen Szent-Györgyi Magyarországról való távozásának pikáns és a hivatalos verziótól igencsak eltérő részleteiről is szól.)

Boyd H. Davis és Raymond K. O’Cain szerkesztésében 1980-ban jelent meg Amszterdamban a *First Person Singular* című kötet, alcíme szerint *Papers from the Conference on an Oral Archive for the History of American Linguistics*, 16 nyelvész önportréjával

(tudtommal azóta már a folytatása is napvilágot látott).

A címet innen kölcsönözve 1991-ben jelent meg Sz. Bakró-Nagy Marianne és Kontra Miklós *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben* című kötete (az MTA Nyelvtudományi Intézete kiadásában), 30 magyar nyelvész előzetes kérdésekkel irányított vallomásával.

Nem a bibliográfiai pontosság igénye vezet, amikor kiegészíttem ezt a listát.

Mario Wandruszka német romanista 80. születésnapját olyan kötettel köszöntötték, melyben 44 kartársa számol be életéről, munkásságáról (Hans-Martin Gauger és Wolfgang Pöckl (szerk.): *Wege in der Sprachwissenschaft. Vierundvierzig autobiographische Berichte. Festschrift für Mario Wandruszka*. Günter Narr Verlag: Tübingen, 1991.). Szokatlan emlékkönyv-megoldás – igaz, nem az első, melyet Wandruszka kapott –, de „bejött” az alkalomtól függetlenül is: nagyon olvasmányos és tanulságos kötet állt össze.

Egy csak korlátozottan nyilvános hasonló jellegű kötetéről: 1997-ben Győrben jelent meg az *Anyanyelvünk vonzásában. Nyelvtudósok, nyelvészek és nyelvművelők Győr-Moson-Sopron megyében* (szerkesztője Hérics Lajosné, kiadója a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium), a Kazinczy-verseny döntőjére készült a nyertesek számára ajándékul. Ebben Wacha Imre alapos biográfiai tájékoztatója, afféle megyei nyelvész-lexikona után 100 oldalon „vallomások – anyanyelvi életrajzok” következnek. (Érdekes: ahogy az országok közül Svájc vagy Dánia, úgy a magyarországi megyék közül Győr-Moson-Sopron tűnik a nyelvészeket legbővebben termőnek – igaz, ide bekerült az a Bárczi Géza is, akinek csak a szülei éltek Győrött, és ők is csak egy ideig...)

Végül: nemrég jelent meg a Palatinus Könyvkiadó *Születtem...* című sorozatában (magyar képzőművészek, írók és színészek önéletrajzai után) a *Magyar tudósok önéletrajzai* című kötet, benne 84 társadalomtudósé, akik közül majdnem minden negyedik kapcsolódik a nyelvtudományhoz.

Ezek az említett tudományos önéletrajzok azonban még a hagyományos módon születtek: ki-ki maga fogalmazta meg írásban a mondanivalóját, mégpedig általában valamelyes szerkesztői előkészítés nyomán. A Wandruszka-kötet szerkesztői például egész levélben foglalták össze, milyen jellegű szöveget várnak a felkértektől, melyben ilyesmiket lehet olvasni (csak részleteket idézünk és megszólításként fogalmazva, míg az eredetiben „az illető” szerepel): „különlegességeket, egyediségeket várunk Öntől [...] Hogyan jutott el a nyelvészethez, vagy a nyelvészet Önhöz? Döntő szerepe volt-e már az iskolának? Mely nyelvész vagy nyelvészek, esetleg más szomszédos szakma képviselői voltak a tanárai? Ezek a tanárok lettek-e egyben példaképei? Milyen időbeli és térbeli helyzetet talált a nyelvtudományban, amikor dolgozni kezdett? Mikor és hogyan alakult ki módszerében és tematikájában az, ami munkáját vezette? Vannak-e munkásságában olyan megnyilatkozások, amelyeket ma már, visszatekintve, nem fogalmazna meg?”

A Bakró-Kontra kötetnél azt a módszert alkalmazták, hogy 6 kérdés köré kérték csoportosítani a vallomást, melyek közül néhány kézenfekvő (a nyelvesszé válás egyéni körülményei, az iskolák, tanárok, mesterek stb. – a személyes hatásokkal bizonyos átfedéssel két kérdés is foglalkozik), két – nem könnyen megválaszolható – kérdés pedig általánosabb érvényű: „1. Mitől nyelvész a nyelvész? Vannak-e olyan egyéniségjegyek, amelyek a nyelvészt jellemzik? 6. Véleménye szerint milyen irányzatok hatottak, hatnak a magyar nyelvészetre?” Mint látni fogjuk, a Bolla-köteteknél nem ezt az utat járták.

Ezután következett az „audiovizuális” korszak.

Ha még szélesebben is tájékozódunk (márpedig a „szubjektív tudománytörténetnek” csak az objektívvel szembeállítva – és tulajdonképpen csak az után – van igazi létjogosultsága), ha kicsit szélesebben vesszük a személyek iránti érdeklődést szolgáló munkákat, Magyarországon nincsen sok említeni-szemlélni valónk.

1976-ban jelent meg (majd azóta néhány utánnyomásban, de mára már csak könyvtárakban elérhető) H. Bottyánfy Éva szerkesztésében *a Bevezetés az egyetemi magyar nyelvészeti tanulmányokba* című tankönyv (Tankönyvkiadó: Budapest, 1976), és ebben a szerkesztő a szerzője a „Tudnivalók a jelentősebb hazai és külföldi nyelvészekről” fejezetnek (77–120). A 180 röviden összefoglalt nyelvész-életműből 140 magyaré. Míg a Wandruszka-kötet preszuppozíciója az volt, hogy visszatekinteni csak bizonyos távlatból, vagyis életkorban lehet, és ez a felkérésben meg is nyilvánult, a magyar szerző az akkor még élők közül „hatalmi szóval”, a tudományos/intézményi hierarchiában elfoglalt hely alapján döntött a bekerülésről.

A Domokos Pál szerkesztette *Finnugor életrajzi lexikon* (Tankönyvkiadó) 1990-ben, a VII. Nemzetközi Finnugor Kongresszusra jelent meg. Bár a szerkesztő javítást és folytatást ígért, a kiadványnak sem módosított változata, sem alternatívája nem jelent meg azóta. Elsősorban az lehet ennek az oka, hogy a kötet nem volt egyértelmű szakmai siker. Bár a szerkesztő szerint nem is próbáltak törekedni „a benne szereplők részletes értékelésére, beható minősítésére” (12), mégis akad jó néhány ilyen kitétel, például: „a magyar nyelv-tudomány utóbbi évtizedeinek egy[ik] legeredetibb tehetsége volt” (171), „rendkívüli pedagógus volt” (29), „kiemelkedő tanáregyenység volt” (205), „szívós következetességgel és fáradhatatlan utánjárással eléri” (319), „a magyar finnugrisztika egyik legeredetibb, legsokszínűbb, komplex szemléletű egyénisége” (318), „gazdag (s tovább épülő) életművének finnugor hányadát számos főhivatású finnugrista elfogadná összeteljesítménynek” (26). Én magam nemhogy szükségtelennek vagy bántónak nem tartom, hanem éppenséggel kedvelem ezt a megközelítést (negatív minősítéssel egyáltalán nem is találkoztam): ezek a megfogalmazások élő emberként állítottak a szakmai közvélemény elé részben már régen meghalt kollégákat. Egy sor igen fontos – mert sorsformáló, de valóban személyes

– mozzanat, amilyen a politikai szereplés, az emigrálás vagy a halál körülményei, egy 1980-as lexikonban természetesen úgysem szerepelhetett.

Nagyobb baj az, hogy a 750 megjelent szócikkal szemben, mint a szerkesztő kifejti, legalább 250 tervezett és előkészített elmaradt. Ezek közül (listájuk szerepel a kötet végén) véleményem szerint negyven-ötven (valamint a készeknél jó néhány hiányzó adat) esetében ez tulajdonképpen érthetetlen, hisz könnyen beszerezhető információknak látszanak (legalábbis a „kibic” számára).

1996-ban jelent meg Tübingában *a LEXICON GRAMMATICORUM. Who's Who in the History of World Linguistics* című monumentális (és ennek megfelelő ártú) kötet (szerkesztette Harro Stammerjohann, kiadója a Niemeyer), melyben 14 magyar nyelvész szerepel a között a másfélezer között, akiket ez a „kikicsoda?” szakmai „világörökségnek” tekint: Fabriczius-Kovács Ferenc, Farkas Gyula, Gáldi László, Gombocz Zoltán, Gyarmathy Sámuel, Kempelen Farkas, Knieza István, Laziczius Gyula, Ligeti Lajos, Lotz János, Melich János, Országh László, Szabó T. Attila és Tamás Lajos.

1966-ban jelent meg az Amerikában élt Thomas S. Sebeok szerkesztésében egy igen érdekes koncepciójú könyv: a nyelvtudomány nagyjainak munkásságát egy-egy (esetenként azonban több) nekrológ mutatja be kolléga tollából: *Portraits of Linguists, A Biographical Source Book for the History of Western Linguistics, 1746-1963* (Indiana University Press: Bloomington, London). Nemcsak a magyar származású szerkesztő elfogultsága, hanem a magyar nyelvészet híre is indokolja, hogy a két vaskos kötetben négy magyar szerepel: Gyarmathi Sámuel, Reguly Antal, Gombocz Zoltán, Laziczius Gyula.

Ennél szélesebb műfaji kitekintésre itt most nincs szükség, ezért csak megemlítünk két nyelvész-önéletrajzt, Vámbéry Árminét (*Küzdelmeim*. Franklin: Budapest, 1905; reprint Lilium Aurum: Dunaszerdahely, 2001), valamint Goldziher Ignácét (*Napló*. Magvető: Budapest, 1964).

Bolla Kálmán és segítői, mindenekelőtt Földi Éva (és a többiek, akik a felvételek szövegének átírásán dolgoztak, ami nagyon nehéz feladat volt, valamint a bibliográfiák elkészítésében közreműködők) kiváló munkát végeztek. Annál furcsább tehát ezt olvasni a szerkesztő előszavában (7–8): „Tartozom a szakmai nyilvánosságnak egy közléssel: ezt a munkát teljesen »önszorgalomból« végeztem és végzem. Nem volt sosem munkaköri kötelességem, ezért semminemű anyagi ellenszolgáltatásban nem részesültem, és nem részesítettem senkit sem.” Lehetséges, hogy egy ilyen önzetlen és hatalmas munkát a szakmai közvélemény már csak „bérmunkában” tudna elképzelni?! (Mindenesetre Bolla Kálmán is érzi e „vallomás” körülményeinek groteszk voltát, és humorral így folytatja: „Erre mondta egy idősebb nyelvész kollégám: »Isten tartsa meg jó szokásodat!« Megtartotta.”)

A legnehezebb dolguk azonban kétségkívül a meginterjúvoltaknak volt: hihetetlenül nehéz feladat lehetett – egy kivétellel kérdések és kivétel nélkül „forgatókönyv” nélkül – önmagukról beszélni, részben magukat értékelni szemben a kamerával, voltak is, akik szerénységből alig mondtak többet, mint amennyit lexikoncikkben szokás közölni (a születésnap kiemelt és a nekrológok ritkán tömörök). Mások, persze, hosszabban nyilatkoznak. Ez az aszimmetria elkerülhetetlen volt, mivel a nyilatkozók nem kaptak szerkesztői instrukciót sem a terjedelemtől, sem az érintendő témákról. Egy másik – a szerkesztő által az előszóban fájlat – aszimmetria abból adódik, hogy az önportrék egy kisebb részét (13-at) nem kíséri sem bibliográfia, sem „kortársi” méltatás.

Aprópó méltatás. A kísérő szövegek szükségképpen inkább méltatások és elemzések; bírálat, esetleg vita nem várható tőlük. (Ilyen „felállás” is igen tanulságos lett volna, de persze szétfeszítette volna e kötetek kereteit és egy egészen más koncepciót valósított volna meg.) Alighanem kényszerűségből döntöttek így a kötet készítői, de azt hiszem, egyáltalán nem ártott, hogy ezek a méltatások/elem-

zések részben nem erre a célra íródtak, hanem eredetileg születésnap kiemelt, nekrológok vagy könyvkritikák voltak (vagy azokból vett szemelvény-gyűjtemények).

A kétkötetes új változatot értelem szerűen már kísérhetik a függelékben közölt összegzések: Rövidítések, Összesítő táblázatok: A videofelvétel készítésének ideje és a bibliográfia intervalluma, A méltatások szerzői, A nyelvészek születési és halálozási éve (ábécé-sorrendben). Utóbbi lista sajnos már nem érvényes: a könyv megjelenése óta meghalt Herman Józseffel már nem 35, hanem 36-ra emelkedett az elhunyt szereplők száma, ami pontosan a nyilatkozók fele (a Bakró–Kontra kötet hőseinek már a fele sem él). A legidősebb az 1920-ban született Fodor István (a szintén nemrég meghalt Fónagy Iván évjára-ta), a legfiatalabb az 1959-es Balázs Géza.

Ami a tartalmi kérdéseket illeti, nyilvánvaló, hogy nem a „ki van benne – ki nincs benne?” kérdést kell feszegetni. A szerkesztő elmondja az előszóban, hogy semmilyen diszkriminációt nem alkalmazott, és csak azok maradtak ki, akik nem akartak szerepelni önálló füzetben, majd pedig kötetben (mint kiemeli, sokan magától a felvételtől idegenkedtek). A Bakró–Kontra kötetéről szóló interjúban (Magyar Nemzet, 1991 augusztusában) Sz. Bakró-Nagy Marianne így fogalmazott: „[...] mi válogattuk meg, hogy kiket kérünk fel, s kiket nem. A szerzők között azonban vannak olyanok, akiknek egész munkásságával, attitűdjével teljes mértékben szemben állunk. Nem a mi egyetértésünk volt tehát a válogatás alapja.” Mindkét koncepció dicséretes, sőt egyedül elfogadható. (Kérdés persze, hogy még ma is megvalósíthatók volnának-e.)

Egy valamit mégis kénytelen vagyok – nem felhánytorgatni, hanem csak – szóba hozni. Míg abban a kötetben szóhoz jutott – ha jól számolom – nyolc határainkon túl élő magyar nyelvész is (közülük egy a Kárpát-medencében), a Bolla-féle kötetekben egyetlen határon túli szerepel csak, Szabó T. Attila. A szerkesztő erről a szempontokról külön nem szól, és könnyű kitalálni, hogy milyen

„technikai okok” miatt döntött így, de csak a szomszéd országokból is, hát még a szélesebb nagyvilágból jó néhány olyan kollégát lehetne említeni, aki helyét nagyszerűen megállta, sőt sok esetben elismerten világszínvonalat jelentett vagy jelent.

Természetesen nem ennek a munkálkodásnak és eredményének lett volna ez a dolga, mégis elgondolkodtató: az olyan „kismesterek”, mint például Benigny Gyula vagy Kallós Ede egyénisége sajnos már örökre elveszett; persze hovatovább szakmai eredményeiket sem tartja számon a hálátlan utókor.

Azt hinné az ember, hogy a szakmai bekezdés kérdésében nem lehet bizonytalanság – itt azonban fölmerülhet, hogy Adamik Tamás, a néhai Domokos Pál Péter vagy Keresztury Dezső nyelvésznek számít-e. Bolla Kálmán szélesebbre tárta a kaput, és alighanem jól tette. Az egyes nyelvészeti diszciplínák képvisellete megfelel a magyarországi helyzetnek.

És még valami (bár ez aztán végképp nem kérhető számon egy ilyen jellegű reprezentatív munkán!): a szorosabban vagy tágabban vett „céhen” kívül is munkálkodnak sokan olyan nyelvészek, akiknek az életútja (például a céhen kívül maradás kényszerítő körülményei) és tevékenysége hasznos és fontos. Valakinek valahol illene már észrevenni például a 70. életévét nemrég betöltött Tótfalusi István nagy terjedelmű és jelentőségű munkásságát.

A Wandruszka-kötet felkérő levelében a szerkesztők egy francia mondást idéztek (16): „»Grattez l’homme, et vous trouverez l’enfant«, mondták a franciák már jóval Freud előtt. Talán ez is áll: »Grattez le professeur, et vous trouverez l’étudiant (et peut-être même l’écolier)«...” [Az előbb említett Tótfalusi *Idegen idézetek szótára* című gyűjteményében többek között Napóleonnak tulajdonítja ezt a mondást, de ott „orosz” a megvakarandó és „tatár” van alatta...]

Valóban, ez mindennek a kulcsa. Persze az első állomás a család. Megdöbbenően nagy a kimondottan szerény, sőt szegény családban, gyakran árván felnőtt nyelvészek száma!

A fő szakmai ösztönző az iskola volt: az elemi és a középiskola, majd az egyetem(ek), és persze, mint várható volt (már a Bakró–Kont-ra kötetben is így volt) az Eötvös Collégium. Feltűnően sok azonban a pályamódosítás, és ezen belül az eredetileg papnak indult nyelvész. Csak mellékesen jegyzem meg – és mondanom sem kell, minden hátsó szándék nélkül, hanem csak azért, mert meglepett –: jó néhány bibliográfiából az derül ki, hogy sokan publikáltak eredetileg nem magyar néven. A Szépe György-féle elvnek – a hódítók és a nyelvészek sokszor kívülről jönnek – ez is igazolása lehet. És a háború után született olvasót természetesen megdöbbeníti a sok háborús és más politikai okokra visszavezethető szenvedés: a frontszolgálat, a hadifogság, a munkaszolgálat, a börtön vagy „csak” a tanult munkától való eltiltás – utóbbit a maga ismert iróniájával (és latinos műveltségével) Vértés O. András „ob certas causas”-ként említi (II. 630).

Apropó felsőiskola és munkahely. Jó pár évvel ezelőttig is sokszor emlegették az idősebbek, hogy mind profilját, mind munkatársai felkészültségét, mind pedig a „termék” javát illetően milyen értékes műhely lehetett például az itt is sűrűn emlegetett Idegen Nyelvek Főiskolája, és milyen kár, hogy megszűntével a bölcsészkarokra áradók összetétele – finoman szólva – „megváltozott”. Azután következett a főiskolák – az objektív körülményeket tekintve talán jogos, de a szubjektíveket tekintve „túl merész” – egyetemeseledésének mozgalma. Most pedig, meglepő módon, a bolognai, állítólag mindenütt bevált rendszerben annak vagyunk a tanúi, hogy az egyetemek, illetve az egyetemisták harmada tulajdonképpen ismét főiskolás lett. A Bolla-köteteket esetleg ilyen szempontból kicédulázó láthatja: micsoda „tanerők” dolgoztak (sokszor persze kényszerből) azokon a „csak” főiskolákon, és elgondolkodhat azon, hogy mennyire veszélyben van a mai „spórolós” egyetemeken az utánpótlás!

Hosszasan lehetne még sorolni szempontokat, statisztikákat, összehasonlítani a na-

gyon és a kevésbé régmúltat, a közelmúltat és a jelent, örvendezni és megdöbbenni, elgondolkozni azon, nyelvész „nagy hatalom” vagyunk-e még, mint talán valamikor – és így tovább. Erre itt sem mód, sem szükség nincsen. Maga az a tény, hogy ilyesmire lehetőséget ad, mutatja: Bolla Kálmán és csapata hatalmas munkájának mind használati, mind erkölcsi értéke igen nagy. Jó szívvel kínálom mindazoknak, akik az alkalmanként elcsúszott egy-egy kis zöld füzet alapján már várták, illetve reménykedtek benne, hogy ezek valamikor majd összegyűjtve is rendelkezésre fognak állni; de főleg mindazoknak, akik – esetleg önhibájukon kívül – nem is tudtak erről a több mint negyed évszázada folyó archiváló munkáról, mely az idő múlásával szembeszállva nem hagyja, hogy a nyelvészek csak bibliográfiai tételekként maradjanak a szakmai utókorra. Bolla Kálmán előszavát ismét idézve: „Isten tartsa meg ezt a szokását” a későbbi jeleneknek is, hogy továbbra is sok érték átmentődjön a múltból a jövőbe!

Terts István

Huszár Ágnes (szerk.)
A családi nyaggatástól a munkahelyi nyelvhasználatig
 Szociolingvisztikai tanulmányok magyar nyelven
 Tinta Könyvkiadó: Budapest. 2006, 162 p.

Különleges tanulmánykötetet vehetünk a kezünkbe, hiszen hat különböző nyelven született szociolingvisztikai cikkek tematikailag is szép választékot kínáló gyűjteményét olvashatjuk. A szerkesztő, ahogy az *Előszó*-ban leírja, kulturális tőkét kovácsol a doktorandusok érdeklődéséből, fordítói tevékenységéből, csiszoló nyelvészeti ismereteiből. Dícséret érte.

Az egyes tanulmányok címei alapján született meg a kötet főcíme, amely – ügyes öt-

lettel – széles közönséget szólít meg, mivel családja, munkahelye a legtöbb embernek van, így érintettségük előre feltételezhető. Erről tanúskodnak az *Előszó* utolsó sorai, amelyben a szerkesztő nyíltan fordul a társadalom és nyelvhasználat iránt érdeklődő nem szakmabeliekhez is. A tanulmányok sorba rendezését is tudatosan ez a szándék vezérelte.

A kötet első írása Diana Boxer *Nyaggatás: A családi konfliktus színtere* című tanulmánya (pp. 13–25), amelyben a nyaggatást mint beszédeseményt vizsgálja a szerző. Arra keresi a választ, milyen tényezők játszanak szerepet ennek a frusztráló beszédaktusnak az alkalmazásában. Diana Boxer hetven családi környezetben rögzített beszélgetésrészletet vizsgál meg etnográfiai módszerekkel, s feltárja a nyaggatás státusz, hatalom, társadalmi nem és tekintély általi meghatározottságát. Kiderül, hogy ennek a beszédtevékenységnek a leggyakoribb témája a házi vagy iskolai munka. A nyaggató három lépésen (kérés, emlékeztetés, nyaggatás) keresztül igyekszik valamelyik családtagját rábírn egy feladat végrehajtására. Olvashatunk a nyaggató nő és ellenálló férfi vagy gyermek sztereotípiájáról, a nyaggatás és a hatalmi pozíció viszonyáról.

L. Ripley Smith *A kommunikatív kompetencia társadalmi szerkezet: a szociális háló módszerének alkalmazása egy szociolingvisztikai problémára* című tanulmánya (pp. 26–49) alapos szakirodalmi áttekintést ad a kommunikatív kompetencia és a szociális háló összefüggéseit vizsgáló írásokról. Smith célja a befogadó kultúrának a kommunikatív kompetenciát befolyásoló intézkedései és a szociális hálók közötti kapcsolat feltárása. Kutatásához az eseteírás módszerét választja. A vizsgálat hasonló foglalkozási ágban dolgozó, eltérő nyelvi és kulturális háttérű, Délkelet-Ázsiába betelepülő amerikai interjúalanyok adatait elemzi. Az eseteírások azt mutatják, hogy a magas sűrűségű hálózatok elősegíthetik a pozitív szocializációt egy új kulturális közegben, a második nyelv elsajátítása szempontjából viszont nem kívánato-